

דין צוחק מהכנסת, והכנסת צוחקת לעצמה

היטב ולגופם לפני המינוי — ולא דווקא האדם הנח ביותר לשילטון.

מונה לענייני ביטחון

שאלת ההנחייה הדמוקרטית של מערכת-הביטחון היא חשובה ואקטואלית. לא פחות חשובה ואקטואלית שאלת הביקורת הדמוקרטית עליה.

האמת הפשוטה היא שהכנסת אינה קיימת, ככל הנוגע לפיקוח על מערכת זו.

היא התפטרה מזמן מתפקדי חיוני זה, ומסרה אותו ליועדת-התוכנית-והביטחון. ועדה זו, שאין בה אופוזיציה, גיוונה באופן בילעדי מפי שר-הביטחון ושליחיו. אין לה ידע עצמאי. אין לה כל אפשרות להצטייד במידע בלתי-תלוי, וזהו ביקורת ללא עיניים וללא ידיים. ישוחר נאים רבים יודעים ושומעים יותר מחברי הוועדה.

מסופקי אם הוועדה ידעה, למשל, אף שמך מן המידע שמסרת זה עתה לכנסת.

רמטכ"ל אחד קובע כמידה רבה מי יהיה הרמטכ"ל הבא אחריו?

הדבר מביא אותנו, כמובן, לשאלה יסודית ביותר, שלא מצאה מענה סביר במשך 25 שנות קיומו של צה"ל.

איך מתמנה רמטכ"ל? מ, בעצם, מכריע?

מינוי רמטכ"ל אינו עניין אישי, חלוקת כבוד או הענקת פרס. לכל קצין בכיר יש השקפה משלו, דוקטרינה צבאית משלו.

מי שממנה רמטכ"ל, קובע למעשה מה תהיה הדוקטרינה השולטת בצה"ל במשך כמה שנים. דוקטרינה זו יכולה לקבוע בעניינים של חיים ומוות, ובוודאי יש לה השפעה עצומה על המדיניות הלאומית. שום ממשלה אינה יכולה להתעלם מהוות-דעת הרמטכ"ל בעניינים צבאיים המהווים מרכיב חיוני בעיצוב המדיניות.

למשל: אחרי מלחמת ששת-הימים נתמנה לתפקיד האלוף חיים בר-לב, ובכך נקבעה דוקטרינה של התבצר

נראה כאילו היה מנוי וגמור עם הכנסת לעשות צחוק מעצמה ערב סיום תקופת כהונתה — ולהוכיח לעיבור כולו כי בעניינים החשובים ביותר למדינה היא מתנהגת כגן ילדים מופרעים.

עם פרישתו מצה"ל, השמע האלוף אריק שרון האשמות חמורות ביותר. אף סיעה אחת בכנסת לא העזה להעלות עניין זה לסדר-היום. גם סיעות-הימין, המבקשות להיבנות מהילתו של אריק, פחדו לנגוע בנר שא זה — מפני שאינו מוכנות להרגיז את משה דיין. נשארנו בודדים במערכה.

הנשנו הצעה דחופה. הנשיאות לא הכירה בדחי- פות. הפננו אותה להצעה "רגילה" (שאת הגשתה אין איש מוסמך למנוע).

באולם המליאה השתררה דממה דקה, כאשר ניי מקתי את הצעתנו. ההקשבה היתה בלתי-רגילה:

אורי אבנרי: קרה דבר חסרת-תקדים בתולדות צה"ל. אלוף בכיר הכריז שהוא עוזב את צה"ל. בניגוד לרצונו. הוא רמז שהתנכדו ורצו להי פטר ממנו, שיש אינטריגות במערכת הביטחון.

איני מתכוון להעמיד כאן לדיון את אישיותו של האלוף במילואים אריק שרון, או את השקפתו הפו-

ליטיות. הן בוודאי רחוקות מהשקפתי מן הקצה אל הקצה. אין הוא מועמד להצטרפות למרי.

כך הודח אריק

איני מתכוון גם להעמיד לדיון את כישוריו הצבאיים. הוא רשם בתולדות צה"ל כמה פרקים מפוארים, והוא קשור גם בכמה פרקים השרויים בערפל. שיהיה צורך להאירם ביום מן הימים. די אם אנכיר את השם קיביא. אני מעמיד כאן לדיון עניין החורג מן הי תחום האישי, הנוגע לאחת מבעיות-הימוד של הצבא בחברה דמוקרטית: איך מתמנים רמטכ"לים, האם יש בצה"ל השפעות פוליטיות-מיפלגתיות, האם יש פיקוח דמוקרטי מפי פיק על מערכת-הביטחון.

הפרטים, כפי שנודעו לי ממקור מוסמך ביותר, הם: לפני ארבע שנים שכח האלוף שרון, בטעות, לחדש את חוות-השרות שלו בצבא-הקבע. במקום להעיר את תשומת-לבו לכך, בא אליו ראש אכ"א ושאל: "מתי אתה יוצא לחופשת-שיחרור?"

שרון נדהם. כחייל טוב, נקט באמצעי-הטעייה. הוא פנה לגח"ל, לברר את האפשרות להופיע בשורותיו בבחירות. תימרון זה הצליח. גודרה מאיר קראה לו, והציעה לו את פיקוד-הדרום. מאז מתהדך הסי פור האלוף שרון עומד להצטרף בכל רגע לבג"ל — למרות שהיה, לדבריו, האלוף היחיד בצה"ל שהחזיק בפיקוד-החבר של מפא"י.

לפני כמה חודשים הודיעו לאלוף שרון שעם גמר ארבע שנות-כהונה כאלוף פיקוד הדרום, הוא חייב להשתחרר מצה"ל. באחד בינואר 1974, לא הוצע לו תפקיד אחר בצה"ל, במקום התפקיד בו שהה זמן כה רב. נאמר לו שזה הסוף, ועליו ללכת.

האלוף שרון ביקש להאריך את שירותו בשנה, אך נתקל בסירוב מוחלט.

מה מסתור מאחורי בקשה זו וסירוב זה? בעוד שנה יהיו בעיצומם הדיונים על מינוי הרמטכ"ל הבא. יתחיל תהליך הבדירה בין המועמדים — והמועמדים יהיו, כמובן, האלופים הבכירים של צה"ל באותה עת. מי שפורש היום מצה"ל, יוצא ממועגד הי מועמדים לתפקיד הצבאי הרם ביותר.

אולי סבר האלוף שרון שהיו לו סיכויים להגיע לכהונה זו. אולי חשב שבעוד שנה — כאשר תהיה ממשלה אחרת, וואלי אפילו שר-ביטחון אחר, היה יכול להיות לו סיכוי רב יותר. אין זה ענייני לשפוט אם צדק בהשערה זו או לא. גם אין זה ענייני להביע את דעתי ביחס לכשירותו של האלוף שרון לתפקיד.

4 מועמדים לרמטכ"ל

אבל אני חייב לשאול: האם הרחקתו של אלוף מצה"ל, כמה חודשים לפני שהוא יכז לבוא כחשבון לתפקיד הרמטכ"ל, הוא נזהל סביר? לשון אחרת: האם אין פירוש הדבר שי

אני מעלה לדיון הצעה שכבר השמעתי אותה מעל דוכן זה: שהכנסת תאמץ לעצמה את השיטה שנתקבלה עליידי הבונדסטאג הגרמני, אחרי הלכת המר והנורא של הרפובליקה הוויימארית.

באופן מעשי: אני מציע שהכנסת תמנה ממונה-לענייני-ביטחון, אישיות בכירה שתפעל מטעם הכנסת, במעמד דומה לזה של מבקר המדינה.

אני מציע שהמונה יקבל את הסמכות הבלתי-מוגבלת לקבל כל מידע על הנעשה במערכת-הביטחון, תוך מגע ישיר ובלתי-אמצעי עם כל הדרגים, משרי הביטחון ועד לטוראי בשדה, יסייר-נא ביהדות, יעיין-נא במיסמכים, יראיין-נא את הנוגעים-בדבר.

אני מציע שהמונה ידווח במישרין לכנסת, לוועדת-התוכנית-והביטחון או לוועדת-ביטחון מיוחדת (הגיע הזמן להפריד בין ביטחון וחוק — שני שטחים שונים לחלוטין!) על מימצאיו. יעורר-נא חקירות מטעם הכנסת, וידאג לכך שבית-הדין-הבכירי הריבונני יהיה מעודכן לגבי הנעשה במערכת-הביטחון. שיהיה, כמו שאמרתי, "בעניינים".

הדבר חשוב שבעיניי נוכח העובדה המצערת והמדאיגה שכמה פרשיות שנודעו לאחרונה מעידות שנגע השחיתות חדר, פה ושם, גם לצה"ל עצמו.

אני מציע לכנסת לדון, בצורה שתמצא לראויה, בנסיבות פרישתו של האלוף אריק שרון בצה"ל, ותשמע דברים מפיו — ושתוך כדי כך תדון בהשקפות הרחבות יותר של פרי שזה זו לגבי פדרייטור במדינה ובצה"ל.

ההמשך דמה לקומדיה גרועה. משה דיין, שבמשך כל הנאום הפניו עוינות צינורית, עשה עויות בפניו, שכב על כיסאו בנזה מופגנת של אי-אכפתיות צברית, הסתכל בתיקרה והציג הצגות דומות, קם, עלה לדור כן ואמר:

שר-ביטחון משה דיין: אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שמעתם את הצעתו של חבר-הכנסת אורי אבנרי — דוגמאות והסברים מפורטים מדוע צריך לדון בהצעה זו. על יסוד ההסברים שמעעתם, אני מציע לא לדון ולהוריד את ההצעה מסדר-היום.

זה היה הכל. היתה זאת התגרות חוצפנית בכנסת — סירוב מוחלט של השר להסביר לבית-הנבחרים מה קרה, ולדווח לכנסת על עניין מרכזי.

איך הגיבה הכנסת? היא צחקת בטוב-לב, כאב למראה תעלוליו של צבר חמוד ועוקצני. ואחרי-כך הו- רידה את העניין מסדר-היום.

דבר נדיר הוא שאף ח"כ אחד אינו מציע להעי- ביר לוועדה הצעה שהועמדה לדיון. זוהי הודמנות מבו- קשת להשמיע נאום "חינם", ואכן, שמואל תמיר קפץ על המציאה ונרשם מראש (כל הנרשם ראשון וזכה). אבל כשהגיע המועד, אחרי דברי דיון, נסתבר כי תמיר מחק את שמו בשקט. גם הוא לא העז להתגרות בדיון ולעורר עליו את רוגו. הוא הצביע בעד חורדת העניין מסדר-היום.

וכך הצביעה הכנסת פה אחד — כשרק ידי הבו- דדה הורמה למען דיון בעניין ביטחוני מרכזי זה.

רות לאורך התעלה. הדוקטרינה ששלטה במלחמת-ההתשה. אין זה סוד שהיתה קיימת בצמרת צה"ל גם דוקטרינה נגדית, והיא של אי-התבצרות והגנה ניידת בעומק. אילו נתמנה או כרמטכ"ל האלוף ישראל טל או האלוף אריק שרון — לא היה נבנה קו בר-לב, שעלה מיליארדים, וייתכן שגם המדיניות הממשלתית לגבי סיני היתה או שונה, ניידת יותר.

בעוד שנה, בערך, תעמוד על הפרק שאות מינוי הרמטכ"ל הבא. יש כמה וכמה מוע- מדים סבירים. אמנה, למשל, את האלופים ישי ראד טל, מוטש גור, יצחק חופי ואלי זעירא. כל אחד מהם מייצג דוקטרינה מסוימת, גישה לענייני-הימוד של הצבא. האם אנחנו יכולים להשאיר את הבחירה ליד המיקרה?

יתר דיוק: האם אנחנו יכולים להשלים עם מצב שבו הבחירה נעשית למעשה מראש, בצורה עקיפה, עליידי הרחקת מועמדים מסוימים וקידום מועמדים אחרים?

הפוליטיזציה של צה"ל

בהיעדר נוהל קבוע להסדרת המינוי העליון — ואולי לא הוא בלבד — יש פתח רב להשפעות צדדיות. אם לא הדוקטרינה של המועמד קובעת, מה קובע? אישיותו? זיקתו למיפלגתית? הביטחון שהוא ימלא את כל מישאלות ראש-הממשלה או חלק מן הממשלה? הנכונות לכופף בשעת-הצורך את חותמתו המיקצועית השקולה בפני שיקולים פוליטיים?

כך מתעוררת בכל הומרתה שאות הפולי- טיזציה של צה"ל.

בשיטה הנוכחית, יש השפעה מוקדמת לרמטכ"ל הר יוצא, השפעה מכלעת לשר-הביטחון, ומישקל רב להסי- כמה בין ראש-הממשלה וכמה שרים. שיטה זו נתנה לצה"ל כמה רמטכ"לים מצטיינים, וכמה פחות מצטיינים. אבל בשנת הכייה של המדינה, אחרי שקם במדינה דור של שעבר את צה"ל והרואה את בעיותיו ללא מליצות נבובות, אפשר לדרוש נוהל תקין וסדיר יותר, ובעיקר נוהל המבטיח שיחרור המינוי מהשפעות פוליטיות-מיפי- לגתיות.

אין להשאיר את העניין בירי איש אחד או שניים. אחד הפיתרונות הוא להקים סוף-סוף מועצת-ביטחון ממזכרית, כפי שקיימת במדי- נות דמוקרטיות רבות, לרבות ארצות-הברית. מועצה כזאת, המורכבת מן הנוגעים במישרין לענייני הביטחון, תכונן שיטה טובה — טובה לדמוקרטיה וטובה לביטחון — לקביעת דרכי הקידום של קצינים בכירים, תוך מניעת כל חשך וכל חשש מפני אינטריגות במקום הרגיש ביותר במדינה.

המועצה תבטיח שהרמטכ"ל יהיה האיש המתאים ביותר, אדם שכישוריו והשקפתו המיקצועיות נבדקו